AHNEF (Dahhak) BİN KAYS (radıyallahü anh)

Tabiînin büyüklerinden olup, hilmi (yumuşaklığı) darb-ı mesel haline gelmiş, güvenilir bir hadîs âlimi. İsmi Dahhak olup, Sahra da denmiştir. Künyesi; Ebû Bahr, lakabı Ahneftir. Ayağı eğik veya ayaklarının arkası üzerine basarak yürümesinden dolayı Ahnef denilmiştir. Bu lakab ile de şöhret bulmuştur. Babası Kays, Ebû Mâlik künyesi ile tanınırdı. Cahiliyye devrinde Hâzin kabilesi tarafından öldürüldü. Annesi bir rivâyete göre Amr bin Sa'lebe'nin kızıdır.

Basra'da doğdu. Meşhûr olana göre 67 (m. 686) târihinde, Kûfe'de vefât etti. Kûfe sırtlarında Seviyye denilen semtte, Ziyâd bin Ebih'in kabri yanında defn edilmiştir.

Abdurrahmân bin Ukbe der ki: "Ahnef bin Kays'ın Kûfe'deki cenâzesinde bulundum. Kabre ben de indim. Kabri düzelttiğim zaman, kabrin, gözün alabildiğine genişlediğini gördüm. Bu durumu arkadaşlarıma haber verdim. Fakat onlar, benim gördüğümü göremediler.

Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) zamanında yaşadığı halde mübârek yüzlerini görüp, gönüllere şifâ olan sözlerini işitip Sahâbîden olamadı.

Ahnef bin Kays hazretleri şöyle anlatırlar: Hazreti Osman (radıyallahü anh) zamanında Kâ'be-i muazzama'yı tavaf ediyordum. Aniden Leys kabilesinden birisi ile karşılaştım. Benim elimden tuttu. "Sana bir şey müjde vereyim mi?" dedi. "Evet" dedim. Hani hatırlarsın, Resûlullah (aleyhisselâm) beni İslama çağırmak için senin kabilene göndermişti. Ben de, onlara İslâmı anlatıp, davette bulunuyordum. O zaman, sen "En güzel, en iyi bir şeye, güzel huylara çağırıyorsun, kötü huylardan uzaklaşıyorsun. Bunları hiç duymamıştım." demiştin ve müslüman olmuştun. Ahnef bin Kays hazretleri kabilesi arasında tutulan, ilim, irfan sahibi, zekî bir kimse olduğu için, kendisi müslüman olunca kabilesi de onun tavsiyesi üzerine müslümanlığı kabûl ettiler. Bu zât, Ahnef bin Kays hazretlerine anlattığı sözüne devam ederek "Bütün durumları, gidince Resûlullah'a (aleyhisselâm) anlattım. Resûlullah senin için, "Allahım! Ahnef'i bağışla." buyurduğunu, bildirdi. Bunun üzerine Ahnef bin Kays hazretleri: "Benim yanımda, âhiretim için Resûlullahın bu mübârek duâsından daha ümit verici bir şey yoktur" dedi ve çok sevindi.

Ahnef bin Kays hazretleri, halife iken Hazreti Ömer'i Medine'de ziyâret etti. Hazreti Ömer ona karşı olan sevgi ve muhabbetinden Medine'den bırakmadı. Kalmasını istedi. Bir sene Medine-i münevvere'de kaldı. Sonra izin alıp, Basra'ya döndü. Hazreti Ömer, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye yazdığı mektûbunda buyurdu ki: "Ahnef bin Kays'ı kendine yakın yap, işlerinde Ona da danış. Onun sözlerine kulak ver." Ahnef bin Kays, Horasan fetihlerinde de bulundu. Az hadîs-i şerîf bildirdi. Hazreti Ömer, Hazreti Ali, Hazreti Osman, Hazreti Sa'd İbn-i Mes'ûd, Ebû Zer ve başkalarından hadîs-i şerîf rivâyet etti.

Ondan da Hasan-ı Basrî, Ebul-Alâ bin Şehir, Talk bin Habîb bildirdiler.

Ahnef bin Kays (radıyallahü anh) buyurdular ki: "Ben şu husûslara çok dikkat ederim. Bunları, istifâde edeceklere söylerim. Başkasına değil. Birincisi: Beni aralarına almak istemeyenlerin aralarına girmem, ikincisi, beni çağırmayan makam ve mevki sahiplerinin kapısına gitmem, insanların muhtaç oldukları şeyi bana bağışlamalarını uygun görmem."

"Size, sıkıntısı ve zorluğu olmayan, övülecek bir şey söyleyeyim mi? Güzel ahlâk, çirkin ve beğenilmeyen şeyi terk

etmek. En kötü hastalık da; alçak ve düşük ahlâk, çirkin sözleri söylemekdir."

"Şerefli ve asîl kimse, sözünde durur. Akıllı olan, yalan söylemez. Mü'min olan gıybet etmez."

"Edeb ve fazîlet sahiplerine göre: Babalar, çoluk çocuğuna, ölüler dirilere, sırf Allahü teâlâ'nın rızası için, iyi ve yararlı şeyler hazırlamaktan daha üstün bir şey bırakmamıştır."

"Çok gülmek, heybeti; çok şaka, vakar ve şahsiyeti giderir. İnsan ne ile beraberse, onunla bilinir. Meselâ, çok güler ve şaka yaparsa, hafif olarak bilinir."

"Bizim bulunduğumuz yerde kadınlardan, yiyecek ve içecekler konuşmayınız. Çünkü, en kızdığım kimse, avret yerlerinden, karnından ve midesinden bana anlatandır."

"Kişinin, sevdiği yemeği terk edebilmesi, ağırbaşlılık ve şahsiyet yüksekliğindendir."

Ahnef bin Kays'a hilm'in ne olduğunu sordular. Cevap olarak "Alçak gönüllü ve sabırlı olmak" buyurdu. Şöyle konuşurdu:

"İnsan hilminden dolayı kendisini beğenir. Ben de içimden aynı şeyleri hissederim. Ancak, ben sabırlıyım."

"Hilm bana insanlardan daha çok yardımcıdır."

"İdrar yolundan akıp gelen insan, nasıl kibirli olur, şaşıyorum."

"Aranızdaki düşük ve bayağı kimselere ikram ediniz, onlara hediyede bulununuz. Çünkü onlar, sizi dünyâda ve âhirette, utanacak duruma düşmekten ve ateşten alıkoymaktadırlar. İnsan, utanılacak ve ateşe düşmeye sebeb olan şeyleri onlarda görerek, bunlardan kendisini korur."

"Bir sıkıntımı ve başıma gelen bir musîbeti, gözleri görmiyen a'ma birisine şikâyet ettim. Bu durumu ona sitem ettim. Bunun üzerine beni üç defa susturdu. Dedi ki: "Ey Ahnef bin Kays! Başına gelen musîbeti hiçbir kula şikâyet etme. Çünkü, şikâyet ettiğin kişi, bunu söylemekle kendisini üzeceğin bir dost veya kendisini sevindireceğin bir düşmanın olabilir."

"Aslında ben halîm değilim. Fakat halîm olmaya çalışıyorum."

Ona, sen artık çok yaşlandın. Oruç seni çok zayıf düşürür, denildiğinde, "Ben onu uzun bir musîbet için hazırlıyorum" buyurmuştur.

"Allahım! Eğer beni bağışlarsan. Sen buna zaten lâyıksın. Eğer azâb edersen ben de buna zaten lâyıkım."

Ona Ey Ahnef bin Kays! Sen çok yavaşsın denildi. Buyurdu ki: "Fakat üç şeyde acele ediyorum. Namaz vakti geldiğinde, hemen vaktinde kılarım. Cenâzem var ise, zamanında defn ederim. Kızımı dengi isteyince, onunla evlendiririm."

"Kardeşlik çok ince bir şeydir. Onu korumazsan zarar gelebilir. Dâima kızgınlığın zamanında kendine sahib olarak onu koru ki, sana haksızlık eden gelip, senden özür dilesin. Olan ile yetin. Fazlasını arama. Arkadaşının kusuruna bakma."

"Hazreti Muâviye (radıyallahü anh) Ahnef bin Kays'ı (radıyallahü anh) yanına çağırdı. Gelince "Ey Ebü'l-Bahr! Çocuklar hakkında ne dersin? diye sordu. Ahnef bin Kays hazretleri "Onlar gönlümüzün meyveleridir. Onlara her türlü şefkat ve kolaylığı gösteriniz. Onların sevgi dolu hareketlerinden memnun ol. Onlara bir şeyi zorlaştırma. Bu yüzden onları hayatlarından bezdirip, usandırma." buyurdu.

"Şu üç husûsa tahammül etmek, kardeşlik haklarındandır. Kızdığında, azarlandığında, dil sürçmelerinde."

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Vefeyât-ül-a'yan cild-2, sh. 249

2) Tabakât-ı İbn-i Sa'd cild-2, sh. 93

3) Tehzîb-üt-tehzîb cild-1, sh. 191

4) Metâli-ün-Nücûm cild-2, sh. 150